

Balio Sruogos laiškas Juozapai Sruogai, 1938-12-02, iš Kauno - į Tilžę

Mielas Juozapai, / Siunčiu, pagaliau, ir antrą kvitą.

Mielas Juozapai,

Siunčiu, pagaliau, ir antrą kvitą. Kai tik ipotekos teisėjas patvirtins įkeitimo aktą, pinigus galėsi gau[t]i kada ir kokiomis norėsi sumomis (15. 000). Draudimas – Taupomų kasų naudai, – toks jau įstatymas, ir nieko kita čia nepadarysi. Jei atsitinka gaisro nelaimė, pirmoj eilėj gauna savo pinigus T. kasos, o kas lieka – savinikas. Ipotekos teisėjas per kelias dienas turėtų jau įkeitimo aktą patvirtinti. Tad ši byla bus jau visai baigta [1].

Beje, kaip tenai yra su tais Vydūno [2] veikalais? Universiteto žmonės pamatė, kad aš gavau, – norėtų gauti ir jie, būtent: 1) Universiteto lituanistikos seminaras, 2) prof. M. Biržiška [3] savo bibliotekai ir 3) prof. Krėvė-Mickevičius [4] – savo. Jei Tau [5] nieko nekainuoja, – gal galėtų gauti ir jie? Bet čia nėra pilnas Vydūno veikalų rinkinys, trūksta, pavyzdž., „Prabočių šešėliai“, „Amžina ugnis“, „Vergai ir dykiai“, „Gaisras“, „Jonuks, mergų bijas“, „Birutninkai“ ir kt. Gal ir tuos papildymus būtų galima gauti [6]?

Čia didelio išpūdžio daro lenkų-rusų sutartis [7]. Ji įvyko lenkų iniciatyva. Rusai pradžioje nenorėjo, bet paskui sutiko, bet perspėjo, kad ji blefuoti nenori, – pasakė „не допустим, чтоб вы на нас наживали бы политический капитал“ [8]. Rusai nenori būti lenkų politikos įrankis ir reikalauja darbų, – žodžiais nesitenkins. Litvinovas [9] pirmoj eilėj pareikalavo, kad rusai ir lenkai bendrai garantuotų Pabaltės valstybių nepriklausomybę. Grzybowski [10] atsakė: neturįs tam įgaliojimų, tai Litvinovas pareikalavo, kad jis, Grzybowski, tokiais įgaliojimais pasirūpintų. Tad ir pas mus daug kas gali pasikeisti ir paaiškėti.

Na, tiek to.

Labų dienų p. Bronei [11].

Bal [12]

1938. XII. 2. [1r] // [1v] //

KOMENTARAI

- [1] Balys Sruoga tvarkė brolio Juozapo Sruogos ir jo žmonos Bronislavos Jazbutytės-Sruogienės namo, pastatyto Kaune, Žaliakalnyje, Ramiojoje gatvėje Nr. 7A, paskolos iš Taupomųjų kasų reikalus ir draudimo formalumus.
- [2] Vydūnas, tikr. Vilhelmas Storosta (1868–1953) – rašytojas, filosofas. Vokietijoje išsigalėjus nacionalsocializmui persekiotas dėl lietuviškos veiklos, 1938 m. kalintas Tilžės kalėjime.
- [3] Mykolas Biržiška (1882–1962) – lietuvių literatūros istorikas. 1922–1939 m. LU (VDU) senosios lietuvių literatūros, lietuvių kultūros ir literatūros istorijos dėstytojas, profesorius, 1937–1939 m. HMF dekanas.
- [4] Vincas Mickevičius-Krėvė (1882–1954) – 1939 m. VDU visuotinės literatūros dėstytojas, profesorius.
- [5] Juozapas Sruoga (1886–1957) – vyriausiasis Balio Sruogos brolis. Teisininkas, diplomatas, URM tarnautojas. 1934–1940 m. Lietuvos konsulas Tilžėje.

[6] Juozapas Sruoga paaiškino Baliui Sruogai situaciją dėl Vydūno veikalų Mažajoje Lietuvoje:

„Mielas Boleslavai,

Dar pora žodžių apie dr. V-no knygas. – Aš, sužinojęs, kad dr. V.- duoda savo knygas Mauderodei sunaudoti kaip makulatūrą, paprašiau jo nuo to susilaikyti ir specialiai nuvykęs į Klaipėdą pas gubernatorių pasiūliau dr. V-no knygas nugabenti Klaipėdon (žinoma, tam tikru oficialiu keliu), kad ten jos būtų išplatintos bent santariečių tarpe. Nors gubernatorius tam ir pritarė, bet techniniam įvykdymui to pasiūlymo buvo reikalingas U. R. M-jos pritarimas. – Iš U. R. M-jos, deja, to pritarimo negauta; gautas priešingas nusistatymas. Taigi mes dabar tas knygas jau neoficialiai platiname (čia Rytprūsioose nėra kam jų skaityti). – Kaišiojame tiems, kurie mėgsta ir nori suprasti dr-ą V-ną. – Kadangi mano žmona ryt vyksta į Kauną, tai gavęs iš tavęs žinią, kad Lituanistikos seminaras, prof. Krėvė-Mick. ir prof. M. Biržiška norėtų gauti dr-o V-no knygas, – padariau pakietą, kurį siunčiu diplomatinio pakietu per U. R. M-ją Vyt. Didž. universiteto Humanitarinių mokslų fakultetui. Tu gi perspėk, ką reikia, kad tos knygos (kiekviena trijuose egzemplioriuose) skiriamos: vienas egzempl. – Lituanistikos seminarui, vienas prof. Krėvei-Mick. ir vienas prof. M. Biržiškai. – Šiandien iš ryto (kai knygos jau buvo supakuotos) dar buvau nuėjęs pas dr. V-ną knygų reikalui. Maniau, kad nors seminarams pavyks išgauti „Prabočių šešėlius“, „Amžiną ugnį“ ir „Gaisrą“. – Bet, pasirodė, tų knygų dr. V.- visai nebeturi. Dar ne per senai vokiečių policija konfiskavo pas jį 917 egz. „Gaisro“. – „Prabočių šešėlius“ mano išleisti nauja leidykla Klaipėdoje. „Amžiną ugnį“ – gal dar būtų galima gauti pas Skuodo gimnazijos dir. A. Krausą (žinoma, jau už pinigų). Bet visgi šiandien man pavyko gauti dar keletą veikalų, kuriuos aš siunčiu tau per Bronę. Tu išdalink juos, kaip kad pažymėta aut. kiekvieno. Kadangi dabar dr. V-s jau žino, kam aš pasiunčiau jo knygas, tai būtų pageidaujama, kad bent seminarai knygų gavimą dr-ui V-nui patvirtintų, – gal ir padėkotų. Betarpiai dr-ui V-nui rašyti būtų negerai, nes jo korespondencija kontroliuojama. Ypač negalima minėti, kad knygos gautos man tarpininkaujant. Kaip jau vakar tau rašiau, laiškai dr. V-nui gali būti adresuoti mano vardu per U. R. M-ją arba per Panemunės paštą (geriau per U. R. M-ją). –

Kadangi Kaune pasirodė šioks toks susidomėjimas d-ro V-no raštais, tai, jeigu yra reikalas (gal seminarų dalyviai norėtų gauti), būtų galima ir daugiau pasiųsti; galėčiau sudaryti gal net keletą desėtkų, nors ir nepilnų, komplektų. – Žinoma, tektų apmokėti pergabenimo išlaidas, nes tai būtų labai didelis ir sunkus pakietas. Siųsti reiktų diplomatinio pakietu Užs. Reik. M-jos vardu. M-ja tam tikrai nesipriešintų, bet man būtų reikalingas oficialus Un-to raštas, siųstas per U. R. M-ją. – (M-ja, matomai, buvo priešinga dr-o V-no raštų platinimui Klaipėdos krašte, kad neduoti progos vokiečiams mums pristesti jiems nedraugingą propagandą). –

Del *Ski* ir kitų reikalų Bronė pakalbės asmeniškai.

Brolis Juozapas

1938 XII 4.

P. S. Kodėl d-ro V-no raštai dalinami nemokamai, plačiai publikai nepasakok.

Jiems turi užtekti fakto, kad gauna.“ (Juozapo Sruogos laiškas Baliui Sruogai, iš Tilžės – į Kauną, 1938-12-04, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 858, l. 1r-v, 2r-v).

- [7] Minimas 1938-11-26-27 priimtas bendras Sovietų Sąjungos ir Lenkijos komunikatas. Ši deklaracija patvirtino abiejų valstybių siekį išlaikyti ir stiprinti taikių santykių politiką didėjančios Vokietijos agresijos fone.
- Šio politinio pareiškimo iniciatorė buvo Lenkija. Po 1938 m. rugsėjo mėn. Muncheno sąmokslu, kai Vokietija užgrobė dalį Čekoslovakijos (o Lenkija, pasinaudojusi situacija, atsiplėšė Čekoslovakijai priklausiusią Tešino sritį), Lenkijos užsienio reikalų ministerijoje suprasta, kad Adolfas Hitleris tampa nevaldomas ir kita Vokietijos auka gali būti Lenkija. Išsigandusi Vokietijos, Lenkija skubiai ėmė ieškoti geresnių santykių su Maskva, kad parodytų Adolfui Hitleriui, jog nėra visiškai izoliuota. Tačiau Sovietų Sąjungos atstovai išvelgė Lenkijos diplomatų dviveidystę (Lenkija kartu su Vokietija draskė Čekoslovakiją). Todėl Sovietų užsienio reikalų komisaras derybose su Lenkijos pasiuntiniu elgėsi itin griežtai. Sovietai reikalavo konkrečių darbų, o ne politinių deklaracijų, kuriomis Lenkija galėtų gąsdinti Adolfą Hitlerį. Maskva bijojo, kad Vokietija gali pulti Baltijos šalis, ypač Lietuvą (per Klaipėdos kraštą), o Lenkija tam neprieštarautų. Lenkija nenorėjo prisiimti išipareigojimų saugoti Lietuvą, nes puoselėjo viltis dominuoti Baltijos regione. Nepriklausomos Baltijos šalys Sovietų Sąjungai tarnavo kaip geografinis barjeras. Maskva labiausiai bijojo, kad, jei Baltijos šalis prisijungtų nacistinė Vokietija ir Lenkija, prie pat SSRS sienų atsirastų tiesioginis karinis pavojus. Todėl, gindama Baltijos šalių nepriklausomybę nuo trečiųjų šalių įtakos, SSRS pasilikdavo sau teisę vienašališkai kištis į jų vidaus reikalus. SSRS siekė išlaikyti Baltijos šalis izoliuotas, silpnas ir priklausomas nuo Maskvos valios.
- [8] „Не допустим, чтоб вы на нас наживали бы политический капитал“ *rus* neleisime, kad jūs mūsų sąskaita kurtumėtės, krautumėtės politinį kapitalą.
- [9] Maksimas Litvinovas (1876–1951) – SSRS valstybės veikėjas. 1930–1939 m. SSRS užsienio reikalų liaudies komisaras (ministras). Jis pasisakė už saugumą Europoje ir bendradarbiavimą su Vakarų valstybėmis prieš nacių Vokietiją.
- [10] Wacław Grzybowski (1887–1959) – lenkų diplomatas, 1936–1939 m. Lenkijos ambasadorius Maskvoje.
- [11] Bronė Jazbutytė-Sruogienė (1896–1950) – Juozapo Sruogos žmona, sklypo Kaune, Žaliakalnyje, Ramiojoje gatvėje Nr. 7A, savininkė.
- [12] Balys Sruoga (1896–1947) – Juozapo Sruogos brolis, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dėstytojas; nuo 1932 m. – profesorius.